

IT-TURIZMU F' GHAWDEX ... prospetti u diffikultajiet

F'din l-aħħar sena f'Ghawdex twaqqfet Assoċjazzjoni għat-Turizmu biex tieġu ħsieb tkabbar din l-industrija prinċipali tal-gżira tagħna. F'din l-intervista Dun Eddie Zammit jikkonferma mas-Sur Joe Muscat, Segretarju tal- "Gozo Tourism Association" dwar il-prospetti u d-diffikultajiet li qeghda tħabbat wiċċha magħhom din l-industrija.

Sur Muscat, għaliex inħasset il-ħtieġa li titwaqqaf din l-Assoċjazzjoni. Liema huma l-istabilimenti turistiċi li jagħmlu parti minn din l-organizzazzjoni?

Nistgħu nghanid li t-turizmu f'Ghawdex jaf il-bidu tiegħu fuq tletin sena ilu, u matul dan iż-żmien is-settur privat kien dejjem il-mutur li mexxa din l-industrija li tant hija vitali għall-hajja ekonomika Ghawdxija. Izda matul dawn is-snin kollha qatt ma kien hemm forma ta' għaqda bejn l-operaturi turistiċi Ghawdxin. Veru li kien hemm tentattivi sabiex dawn l-operaturi jingħaqdu flimkien, iżda dawn dejjem fallaw. Imma l-bżonn tal-għaqda xorta waħda baqa' jinhass iktar u iktar meta l-kompetizzjoni turistika madwar Ghawdex bdiet tiżdied. Finalment fuq inizzjattiva tal-Ministeru għal Ghawdex fi Frar tal-1999 giet imwaqqfa l-*Gozo Tourism Association* bl-iskop ewlieni li barra li tgħaqdaq l-operaturi turistiċi kollha Ghawdxin, tippromwovi lil Ghawdex bħala destinazzjoni distinta u s-sena kollha. Din l-Assoċjazzjoni mmexxija minn kunsill ta' erbatax il-membri tigbor fiha l-Lukandi, Ristoranti, Akkomodazzjoni *self catering*, servizzi ta' Karozzi tal-Kiri, *Handling Agents*, *Diving Centres*, Agenti tal-Propjeta' u attrazzjonijiet turistiċi.

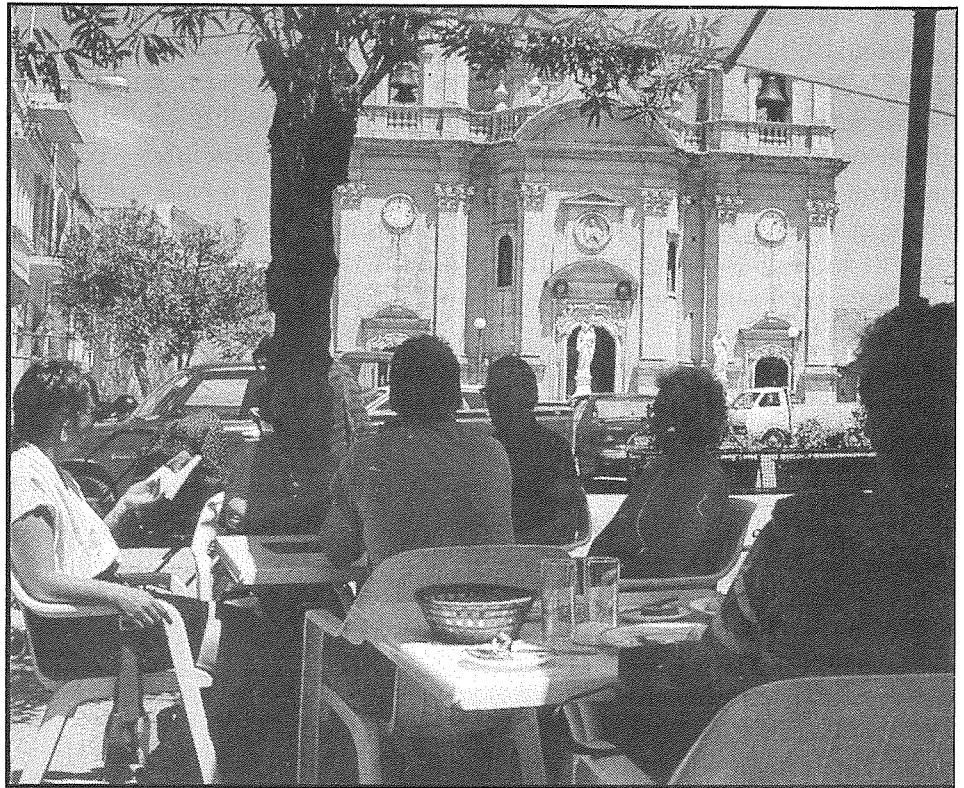
Waħda mill-ewwel affarijiet li għamiltu bħala organizzazzjoni, kienet li tidentifikaw u tikkwantifikaw il-potenzjal tal-prodott turistiku Ghawdxin. X'joffri Ghawdex lit-turist f'dik li hija akkomodazzjoni, catering, lokalitajiet ta' mistrieħ u divertiment?

Bħala Assoċjazzjoni mill-bidu nett emminna fil-potenzjal turistiku li għandu Ghawdex, dejjem jekk nidentifikaw u nirrikklamawh tajjeb. Izda llum iktar min qatt qabel nafu kemm hu qawwi dan il-potenzjal, għaliex għandna opinjonijiet ta' nies esperti fil-qasam turistiku dwar il-prodott turistiku Ghawdxin. F'Ghawdex bhalissa għandna 3406 sodda li huma maqsuma bejn 1727 sodod fil-lukandi u 1679 f'akkomodazzjoni *self catering*, jiġifieri appartamenti, vile u *farmhouses*. F'Ghawdex għandna wkoll 98 ristoranti, b'konċentrazzjoni fil-bajjiet ta' Marsalforn u x-Xlendi. Barra minn hekk f'Ghawdex insibu 8 *diving centres*, u numru adegwat ta' postijiet ta' divertiment bħal diskoteki, u *pubs*. Nistgħu nghanid li l-livell generali tal-akkomodazzjoni kemm fil-lukandi kif ukoll fis-*self catering* huwa wiehed għoli u jista' faċilment jinbiegħ lit-turist ta' kwalita'. Anke il-livell tar-ristoranti Ghawdxin huwa wiehed tajjeb hafna. Fis-settur tad-*diving* is-servizz li qed jagħtu d-*dive centres* Ghawdxin qed isir dejjem iktar professjonali u dan qed jirrifletti fin-numru ta' *divers* li jiġu Ghawdex li qed jiżdied ta' kull sena. In generali Ghawdex kapaċi jagħti servizz tal-ogħla livell fil-qasam turistiku.

L-operaturi ta' dawn l-istabilimenti sodisfatti bid-dhul li qed ikollhom mill-investimenti li għamtu f'din l-industrija? Iżżommu xi ċifri ta' kemm turisti qed jagħmlu użu mill-lukandi, ristoranti, jew stabilimenti

simili?

Certi operaturi żgur li ma humiex sodisfatti bir-ritorn fuq l-investment kapitali li ghamlu. Wahda mir-raġunijiet hija li t-turiżmu f' Ghawdex għadu wisq stagjonali, għaldqasant in-numri tat-turisti qed ikun għoli hafna matul it-tlett xhur tas-sajf u jaqa f'livelli baxxi hafna matul ix-xhur twal tax-xitwa. Il-konsegwenza hija li l-profitti li jkunu gġenerati matul l-istaġun qasir tas-sajf jiġu assorbiti mit-telf tax-xitwa. Nuqqas kbir li għandna f'Ghawdex huwa l-fatt li l-statistika hija prattikament inezistenti u l-uniċi figuri li għandna jirrigwardaw biss l-akkomodazzjoni fil-lukandi u *guest houses*. Figuri fuq l-akkomodazzjoni fis-*self catering* ma jeżistux. Madanakollu dawn il-figuri għas-sena 1999, li ser insemmu hawn taht, huma diġa ndikattivi għal dak li semmejna iktar 'il fuq.

Ghawdex il-pass tal-hajja għadu kalm u t-trankwillita' għadha tinhass sewwa. Il-Kampanja Ghawdxija hija wahda pittoreska kif inhuma wkoll il-villaġġi tagħna. Il-Bajjiet għalkemm huma ftit u żgħar, il-baħar tagħhom huwa wiehed nadif u ċar daqs il-kristal. Ghawdex, għalkemm żgħir, joffri wkoll wirt storiku li huwa għani u li jmur lura eluf ta' snin. Biżżejjed insemmu l-*eqdem tempju pre-istoriku*, l-*Ġgantija*. Il-folklor Ghawdex huwa wiehed rikk u li għandu karatteristiċi uniċi. Anke il-mod li bih wiehed jasal għal Ghawdex huwa wiehed differenti. Fuq kollox Ghawdex għandu lill-Ghawdxin stess li għandhom ospitalità partikulari mat-turist, haġa li tiġi enfasizzata kontinwament mill-barranin. Dawn huma uhud mill-*Unique Selling Prepositions* li għandu Ghawdex, u li jehtieg li mmantnuhom u niehdu hsiebhom jekk nemmu bis-serjeta' fl-industrija tat-turiżmu.

Numru ta' turisti li qattgħu lejl jew iktar f'Ghawdex:

Barranin	43842
Maltin	29735
Total	73577

Numru ta' ljieli li dawn it-turisti għaddew f'Ghawdex:

Barranin	189307
Maltin	142871
Total	332178

Perċentaġġ ta' sodod okkupati matul l-1999:

Barranin	25.2%
Maltin	9.4%
Total	34.6%

Din l-istatistika hija bbażata fuq figuri li jinghataw mil-lukandi u *guesthouses* lill-*Gozo Tourist Office*.

X'jagħmel mill-prodott turistiku Ghawdexi wiehed partikulari? X'inhuma l-karatteristiċi prinċipali ta' dan il-prodott?

Il-*Gozo Tourism Association* temmen li l-prodott turistiku Ghawdexi huwa wiehed partikulari u distint. F'

X'inhuma l-iżvantaġġi li intom bħala operaturi ta' din l-industrija kif ukoll it-turisti li jiġu fostna jiltaqgħu magħhom?

L-iżvantaġġi f'dan il-qasam huma hafna. Fost l-iktar li jispikkaw insibu l-*aċċessibiltà* tal-gżira, xi haġa li kontinwament ikollok thabbat wiċċek magħha, għaliex kull turist irid jaqşam minn Malta għal Ghawdex. Żvantaġġ iehor hija l-*promozzjoni* ta' Ghawdex, għaliex illum jidher ċar li Ghawdex għadu ma huwiex magħruf biżżejjed fis-swieq turistiċi. Ir-rati tal-*package holidays* għal Ghawdex huma iktar għola minn ta' Malta minhabba l-fattur tat-trasport bejn il-gżejjer. Il-fatt li l-lukandi Ghawdexin huma kollha żgħar fin-numru ta' kmamar huwa wkoll ta' żvantaġġ għall-operaturi.

Ghawdex għandu nuqqas ta' faċilitajiet professjonali ta' konferenzi bil-konsegwenza li f'dan is-suq ghadna batuti. Żvantaġġ iehor huwa li f'tit huma dawk il-haddiema li jagħzlu karriera fil-qasam turistikku, għalhekk l-industrija turistika Ghawdxija għandha problemi ta' nuqqas ta' haddiema professjonali. U żvantaġġ li nixtieq insemmi huwa forsi ahna l-Ghawdxin stess li nilmentaw wisq u f'tit li xejn nippruvaw nirroraw xi haġa ahna stess.

X'inhuma l-proposti li ressaqtu quddiem l-Awtoritajiet għal titjib f'din l-industrija? X'rispons kellkom?

Għalkemm bażikament għadna fil-bidu, l-*Gozo Tourism Association* żammet numru konsiderevoli ta' laqgħat mal-Awtoritajiet sabiex jiġu mressqa proposti u lmenti li jolqtu l-industrija turistika Ghawdxija. Huwa impossibli li nelenkaw il-proposti kollha, iżda fost l-ewwel proposti li ressaqna kellna il-*Common Rated Fare* li biha turist destinat għal Ghawdex iħallas l-istess prezz bħal dak it-turist li d-destinazzjoni tiegħu tkun Malta. Proposta oħra hija li l-*airlink* eżistenti għandha tiġi mibdula f'wahda operata minn ajruplan żgħir li ikun kapaċi jgħorr 25-30 ruh. Dawn il-proposti nafu li qed jiġu studjati bir-reqqa mill-awtoritajiet. Il-holqien ta' passagġi fil-kampanja Ghawdxija b'sinjali li juru u jindikaw il-post fejn qiegħed u lejn fejn tmur kienet proposta oħra li ressaqna, kif ukoll il-ftuh ta'

Tourist Offices f'Marsalforn u x-Xlendi. Suġġerimenti oħra kienu jirrigwardaw l-aċċessibiltà' għad-diversi postijiet fejn dawn imorru jgħoddsu kif ukoll iktar sigurtà f'dawn il-postijiet. Proposti oħra kienu jirrigwardaw il-Gozo Channel fosthom il-hinijiet tal-vapuri kemm tas-sajf kif ukoll tax-xitwa li llum dawn isiru b'konsultazzjoni mal-GTA. L-introduzzjoni tal-*luggage trailers* li saru fuq suġġeriment tal-*Gozo Tourism Association* u li ġew milqugħa tajjeb hafna iktar milli stennejna mit-turisti. Inizjattiva oħra kienet l-għarqa tal-vapur ix-"Xlendi" bħala attrazzjoni għall-għaddasa li grazzi wkoll għall-*Gozo Channel* din il-holma saret realta'. Barra min hekk ġie deċiż ukoll li l-parteciġazzjoni ta' Ghawdex fil-fieri turistiċi nternazzjonali tkun irrapprezentata mill-*Gozo Tourism Association*. Inizjattiva oħra hija l-publikazzjoni fil-

gimghat li ġejjin ta' brochure li jirreklama lil Ghawdex u s-servizzi turistiċi li wiehed isib fuq il-gzira. Iktar proposti ser jitressqu lill-Awtoritajiet hekk kif jiġi ppubblikat studju professjonali min *Stevens & Associates* li l-*Gozo Tourism Association* ikkummissjonat dwar il-promozzjoni u il-prodott turistikku Ghawdxin. Rigward rispons għall-proposti, suġġerimenti u inizjattivi nista' ngħid li dejjem sibna koperazzjoni kemm mill-Ministeru għal Ghawdex, Ministeri u dipartimenti oħra f'Malta, kif ukoll id-diversi kumpaniji nazzjonali u entitajiet oħra.

X'importanza tagħtu lit-turiżmu ntern? Kif jistgħu jgħinu l-Ghawdxin fit-tishih ta' din il-kategorija ta' turisti?

Kif rajna iktar 'il quddiem, il-figuri tal-akkomodazzjoni f'Ghawdex huma ta' livelli baxxi. U

kienu jkunu iktar baxxi kieku f'Ghawdex għad ma għandniex is-suq domestiku li kulma jmur qed iżid fin-numru. Kif diġa' ndikajna, is-suq Malti qiegħed jikkontribwixxi kważi 10% mit-total ta' 34% tal-okkupazzjoni fil-lukandi f'Ghawdex. Hemm żgur percentwal tajjeb iehor tas-suq domestiku li joghqod f'akkomodazzjoni *self catering*. Bħala klijent, il-Malti huwa ta' livell tajjeb hafna, u għalkemm il-ġranet li jgħaddi fostna huma ġeneralment fil-*weekends*, imma dan ikun matul is-sena kollha u mhux fis-sajf biss. Allura bir-raġun kollu ahna nħossu li dan is-suq huwa ndispensabbli għall-industrija turistika Ghawdxija. U b'għaqal kbir għandna nkomplu nikkuraw u niehdu hsiebu billi nħarsu l-bogħod. Hażin għalina lkoll jekk dan is-suq providenzjali ngerruh tort tagħna stess b'nuqqas ta' professjonalita', bħal per eżempju meta

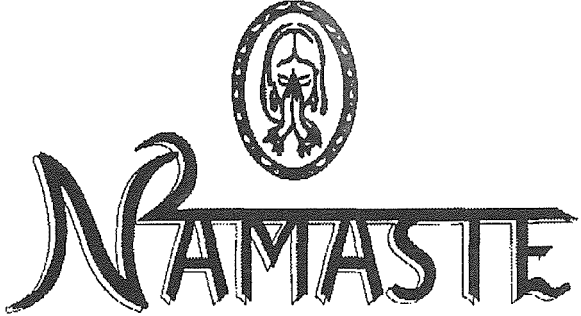
jkun hemm *overcharging*. Ma nistghux indardru l-ghajn li rridu nixorbu minnha.

Xi prospetti tara ghal din l-industrija ewlenija f'Ghawdex?

Minkejja l-figuri u l-problemi kollha li semmejna, t-turiżmu f'Ghawdex ghandu prospetti sbieħ. Il-prodott qieghed maghna u huwa taghna u jiddependi minna kemm ahna kapaċi nisfruttaw dan il-prodott. Irridu iżda nibżghu ghalih u hemm bżonn li l-partijiet kollha fil-gżira jaghtu l-parti tagħhom fil-qasam turistiku. Kulhadd jidher li huwa koxju mill-importanza tat-turiżmu ghal Ghawdex iżda kemm fil-verita' qed nagħmlu l-parti taghna? Għall-prospetti li ghandu Ghawdex irridu inkunu ahna li b'għemilna u bil-fatti nibdew nikkontribwixxu. Fil-qasam turistku b'mod speċjali fi gżira żghira bħalma huwa Ghawdex ma nistghux nikkommettu żbalji li jkollhom effetti negattivi fuq it-turiżmu. Għalkemm il-proċess tal-progress ma jistax jitwaqqaf, għandna dejjem inkunu ggwidati li l-iżvilupp ikun wiehed bilanċjat u sostenibbli ghal gżira żghira bħalna. Hemm bżonn li ndaħhlu kultura u nibdew miż-żghar taghna li t-turiżmu huwa ta' kulhadd u mhux ta' dawk il-kwazi elf haddiem li jiddependu direttament mit-turiżmu. Barra minn hekk hemm hteġa kbira li l-wirt kulturali taghna għandna nibżghu ghalih u nikkurawh u ma nhallux jinżel f'livell li ma jkunx kapaċi li nirriklamawh. Fl-ahħar mill-ahħar it-turiżmu f'Ghawdex għandu kompetizzjoni sfrenata madwaru u t-turist għandu għażla vasta fejn jista' jqatta' l-vaganza tiegħu. Jekk jagħzilx Ghawdex jiddependi minna lkoll.

Hajr lil Click - Malta għall-permess tal-publikazzjoni tar-ritratti ta' l-Imġarr u l-bizzilla

NAMASTE
AUTHENTIC INDIAN CUISINE
Fortunato Mizzi Street, Victoria, Gozo. Tel: 561619

ANTHONY'S

BAR AND RESTAURANT

Pizza • Take Away • A la Carte • Local Cuisine

Your hosts: John & Anthony Portelli
20/21, Madre Gemma Camilleri Str, Nadur
(Behind Nadur Church - Il- Pjazzetta)

Tel: 565369 Res: 559461 Mobile: 0944 1079

XUEREB Fish Shop

Fresh and Frozen Fish

Qala Road, Nadur - Tel: 565616

OPEN Monday to Saturday: 7.30 - 12.00 p.m.
3.30 - 6.30 p.m.